

درس یازدهم

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس، تمرین و ارزش‌یابی این درس نیز براساس روش کلی است؛ یعنی، پیش‌قرائت، تمرین با نوار، رفع اشکالات جمعی، بازخوانی ترکیب‌های مشکل، فردخوانی، رفع اشکالات فردی و پاسخ‌گویی به پرسش‌ها.

اشکالات قرائت دانش‌آموزان نیز براساس روش کلی اصلاح می‌گردد؛ یعنی، جلب توجه دانش‌آموزان به علامتی که در مورد آن اشتباه کرده‌اند و سؤال کردن درباره‌ی آن، مقایسه‌ی حالت غلط با صحیح، تکرار جمله به صورت جمعی و فردی، و در صورت نیاز نوشتتن ترکیب موردنظر روی تابلو، اشاره‌ی فنی معلم و بخش‌خوانی و شمرده‌خوانی دانش‌آموزان.

برای مطالعه دیران

تذکرات خاص درس

- تأکید بر اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید و بیان کامل تشدید در ترکیب‌های زیر **فِي السَّمَاوَاتِ، فِي الْأَرْضِ، فِي اللَّهِ، لَهُمْ أَتَبَعُوا، كَانَ الشَّيْطَانُ، عَذَابَ السَّعِيرِ، إِلَى اللَّهِ، فَقَدِ اسْتَمْسَكَ، بِذَاتِ الصُّدُورِ، خَلَقَ السَّمَاوَاتِ، سَحْرَ، نَسَبَّ، فَنْبَتَهُمْ، يَمْدُهُ، نَمِعَهُمْ، ثُمَّ نَضَطَرَهُمْ، لِيَقُولُنَّ اللَّهُ، هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ.**
- توجه به ترکیبات همزه و شکل کوچک حرکات کشیده در کلمه‌های **نَعَمَهُ، إِبَاعَنَا، وَجْهَهُ، يَمْدُهُ، بَعْدَهُ**.
- توجه به حالت وقف کلمه‌های **بَاطِنَةً، كُفْرُهُ، وَاحِدَةً**.
- موارد ادغام، اخفاء و اقلاب که ممکن است مورد سؤال باشند :

ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً، مَنْ يُجَادِلُ، عِلْمٌ وَ لَا هُدَى وَ لَا كِتَابٌ مُنْيِرٌ، مَنْ يُسْلِمُ، وَ مَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْرُكُ، عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ، مِنْ شَجَرَةٍ، مَنْ يُسْلِمُ، مِنْ بَعْدِهِ، كَنْفُسٌ وَاحِدَةٌ، سَمِيعٌ بَصِيرٌ.

انس با قرآن در خانه (قسمت الف)

قرائت آیه‌های درس برای اعضای خانواده، در صورت امکان تمرین با نوار قرائت آیه‌های درس، و در صورت علاقه همکاری با افراد ضعیف و حفظ آیه‌های درس.

ارزش یابی قرائت

بررسی از آیات درس در جلسه‌ی بعد؛ هر دانشآموز ۴ سطر از آیه‌های درس را می‌خواند و نمره می‌گیرد؛ به این ترتیب، هر ۷ نفر تقریباً یک بار آیات درس را می‌خوانند. برای افرادی که با صوت زیبا و شبیه نوار می‌خوانند یا در تقویت قرائت افراد هم‌گروه خود به‌طور مؤثر تلاش می‌کنند، برای هر مورد می‌توان تا ۲ امتیاز تشویقی منظور کرد یا در صورت امکان، جوايزی به آن‌ها اهدا نمود.

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

معنی
لطفمند	لطف	لطف	لطف	لطف	لطف	لطف
لذیذ
لذت
لذتگیر
لذتکش

۱- در این جدول با تعداد بیشتری از کلمه‌های آشنا، روبه‌رو هستیم؛ یعنی، هفت کلمه از مجموع ۱۲ کلمه که خود دارای جذابیت خاص و هم نشان دهنده‌ی سهولت آن است.

۲- کلمه‌های علیم، اکثر و بصیر برای بیشتر دانش‌آموzan آشنایی و ایشان معنای آن را می‌دانند. به علت شباهت «بَلُّ» و «بلکه» معنای کلمه «بَلُّ» به راحتی مشخص می‌شود. کلمه‌ی «يَعْلَمُونَ» هم خانواده‌ی «عِلْمٌ» و «علیم» است و تشخیص دادن معنای آن از بین چند کلمه‌ی باقی‌مانده بسیار آسان و روشن است. معنای کلمه‌های «غَنِيٰ» و «سَمِيعٌ» از بین دو معنای باقی‌مانده، با اندک آشنایی دانش‌آموzan یا راهنمایی دیر محترم، به راحتی قابل تشخیص است.

۳- در تدریس کلمه‌های «سَمِيعٌ وَبَصِيرٌ» می‌توان از هم خانواده‌ی آن‌ها، یعنی «سَمِعٌ وَبَصَرٌ»، استفاده کرد. این کار، ضمن این که به درک معنا و حفظ دو کلمه‌ی یاد شده کمک می‌کند، باعث یادآوری کلمه‌های قرآنی دیگر می‌شود و زمینه را برای آموزش ضمیمی و نسبی آن‌ها فراهم می‌آورد.

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

معنی	معنی
لطف‌مند	لطف‌مند
لذت‌گیر	لذت‌گیر
لذتکش	لذتکش
لذت‌خوار	لذت‌خوار
لذت‌خوار	لذت‌خوار

این جدول به روش دروس قبل توسط دانش‌آموzan در کلاس حل و تصحیح می‌شود. برخی توضیحات ضروری این جدول به شرح زیر است البته همه‌ی ترکیب‌ها معنا نشده است.

- ۱- عَاقِبَةُ الْأُمُورِ:** عاقبت (سرانجام) کارها. «عاقِبة» به همان صورت معنا می‌شود؛ چون در فارسی نیز استعمال دارد. فقط در فارسی به صورت «عاقبت» با «ت» کشیده نوشته می‌شود. می‌توان آن را «سرانجام» هم معنا کرد. «امور» جمع «امر» است که در تمرین چهارم «کار در کلاس» آمده است.
- ۲- أَكْثَرُ النَّاسِ:** بیشتر مردم. توجه داشته باشد که «اکثر» به معنای «بیشتر» و «کثیر» به معنای «بسیار» است و این دو با هم تفاوت دارند.
- ۳- وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ:** و کسانی که نمی‌دانند. همان طور که می‌دانید، اگر «لا» بر سر فعل بیاید، آن را منفی می‌کند؛ «يَعْلَمُونَ» یعنی «می‌دانند» و «لا يَعْلَمُونَ» یعنی «نمی‌دانند». دانش‌آموzan معنای دقیق یک فعل را مانند سایر کلمه‌ها به‌خاطر می‌سپارند و نیازی نیست مسائل مختلف یک فعل مانند زمان، صیغه و... برای آن‌ها بیان شود. فقط باید توجه داشته باشند که مثلاً «می‌دانند» در فارسی با «می‌دانید» یا «دانستند» متفاوت است و معنای هریک را باید در جای خود به کار ببرند.
- ۴- مَا فِي السَّمَاوَاتِ:** آنچه در آسمان‌ها. این عبارت ممکن است به صورت «آنچه در آسمان‌هاست» معنا شود که این معنا نیز صحیح است.
- ۵- هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ:** او بی‌نیاز ستوده است.
- ۶- سَمِيعٌ بَصِيرٌ:** شنواز بینا.
- ۷- السَّمِيعُ الْعَلِيمُ:** شنواز دانا. همان‌طور که می‌دانید، این نوع ترکیب‌ها که عمداً درباره خداوند، به هریک از دو صورت نکره (با تنوین) یا معرفه (با الف و لام) که نوشته شوند، به یک صورت معنا می‌شوند. ترکیب‌های یاد شده در جمله‌های کامل تفاوت‌های دقیقی دارند که بیان آن‌ها برای دانش‌آموzan ضروری نیست.

جدول ۳ (تشخیص ترجمه صحیح)

۱- در این هر جزوی داشت.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۲- زخم پنهان شد.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۳- نهضه از حکم داشت.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۴- این زبان شکسته شد.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۵- هذا شفاف داشت.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۶- این کانه شکسته شد.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۷- پنجه چشمی نیز بینا داشت.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۸- دلیل افسوس نداشت.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۹- وی این خاسته خاکسته کرده.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.
۱۰- این ایجاد نمود.	الَّذِي هُوَ فِي كُلِّ شَيْءٍ دَارَ بِهِ.

- ۱-** در این تمرین، در هر شماره، یک عبارت فارسی داده شده است که دانش‌آموzan باید

ترجمه‌ی صحیح آن را تشخیص دهند. در این کتاب ترجمه‌ی فارسی به عربی، آموزش داده نمی‌شود و همکاران محترم نیز نباید این کار را انجام دهند؛ از این‌رو، مقصود از این تمرین ترجمه‌ی دقیق هریک از دو عبارت قرآنی و سپس تطبیق ترجمه‌ها با عبارت فارسی آن است.

۲— در شماره‌ی ۳ در ترجمه‌ی «کَانَ اللَّهُ...» از عبارت «خدا... است» استفاده شده است. همان‌طور که می‌دانید، در این‌گونه جمله‌ها که زمان خاصی موردنظر نیست، از فعل ربطی با زمان مضارع استفاده می‌شود. بنابراین، معادل فارسی «کان»، «است» می‌شود نه «بود».

۳— در شماره‌ی ۴، معلوم است که مفهوم جمله‌ی «بیش‌تر آن‌ها نمی‌دانند»، در رابطه با موضوع خاص همان آیه است نه همه‌ی موارد؛ یعنی، مقصود آیه این نیست که بیش‌تر مردم در همه‌ی زمینه‌ها ندانند.

۴— ظاهراً منظور از «وَ لِلَّهِ عَايِةُ الْأُمُورِ» این است که سرانجام و عاقبت همه‌ی امور و کارها در دست خداست.

جدول ۴ (جمع مكسر)

دینه	لطفه	لطف	للله
		صل	
		ض	
		ش	
		ش	

در این جدول، نمونه‌ای دیگر از جمع مكسر بر وزن «فعول» آمده است. داش آموزان کلمه‌ی «ذنب» را نخوانده ولی «ذُنوب» را خوانده‌اند؛ پس معنای آن را به‌سادگی می‌توانند تشخیص دهنند. توضیحات دیگر در ضمن جداول مشابه در درس‌های قبل ذکر شده است.

شناخت

عنوان: راز سرانگشتان

اهداف

- ۱_ آشنایی کردن دانش آموزان با یکی از اعجاظ علمی قرآن
- ۲_ آشنایی کردن دانش آموزان با بخشی از سوره‌ی قیامت
- ۳_ علاقه‌مند کردن آنان به آشنایی با معجزه‌های علمی قرآن.

روش تدریس

- ۱- روایتی متن درس
- ۲- شنیدن آیه‌های ۳ و ۴ سوره‌ی قیامت به کمک نوار آموزشی
- ۳- بحث و گفت و گو درباره‌ی موضوع سرانگشتان.

سؤالات پژوهش

- ۱- چه نوع معجزه‌های علمی در قرآن مطرح شده است؟
- ۲- امروزه از سرانگشتان چه استفاده‌هایی به عمل می‌آید؟
- ۳- چرا خداوند در قرآن به برخی از جنبه‌های اعجاز علمی اشاره کرده است؟

پیام قرآنی

- ۱- روحانی متن آیه‌ها توسط دانشآموزان
- ۲- ترجمه‌ی متن آیه توسط دانشآموزان
- ۳- جمع‌خوانی آیه‌ها توسط دانشآموزان

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

این تمرین به روش قبل، پرسش و تصحیح می‌شود. نکات ضروری به شرح زیر است:

۱- وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورٍ: و به سوی خدا عاقبت امور است؛ یعنی، همان طور که مبدأ و سرچشمه‌ی امور از خدا سرچشمه می‌گیرد، عاقبت و سرانجام آن‌ها نیز چنین است.

- ۲- إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ:** قطعاً، خدا دانا به درون سینه هاست.
- ۳- قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ:** بگو حمد برای خداست.
- ۴- بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ:** بلکه بیشتر آن‌ها نمی‌اندیشند. معنای کلمه‌ی «يَعْقِلُونَ» در درسن پنجم آمده است و در اینجا به صورت منفی معنا می‌شود.
- ۵- لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ:** برای خداست آنچه در آسمان‌ها و زمین است. این عبارت بهتر است به همین شکل معنا شود؛ یعنی، یک فعل ربط (است) در قسمت اول (برای خداست و یک فعل) هم در آخر جمله باید.
- ۶- إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ:** قطعاً خدا بی نیاز ستدوده است. گویا معنای این عبارت چنین است. قطعاً خدا، اوست که بی نیاز ستدوده است، یعنی، دو صفت «بی نیازی و ستدوده بودن» را منحصر به او می‌داند.
- ۷- إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ:** قطعاً خدا عزیز حکیم است.
- ۸- إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ:** قطعاً خدا شنوای بیناست.